

ROND HET ZENDINGSERFGOEDHUIS

De afgelopen maanden stonden nog steeds in het teken van de tentoonstelling *Een heidens karwei! Zendingsverhalen voor kinderen*. Op twee locaties was dat, als dubbelexpositie, gecombineerd met *De boodschap van Balinese schilders. De Bijbel verbeeld vanuit Balinees perspectief*. Op 19 april is Workum de vierde locatie waar we neerstrijken met de dubbelexpositie.

“Het bewaren van het erfgoed van de protestantse zendingen” is een van de doelstellingen van onze stichting. In het Zendingserfgoedhuis in Zuidland wordt onze *collectie objecten* bewaard en bijgehouden. Via de *Zendingserfgoed(boeken)reeks* proberen we herinneringen vast te leggen en andere immateriële zaken bewaren we, onder meer, via *interviews met oud-zendingswerkers*. Maar er is meer. Wat is er bijvoorbeeld gebeurd met het werk dat zendingswerkers hebben gedaan in den vreemde? Is er iets blijvends tot stand gebracht? Zo ja, zouden we dat ook als ‘erfgoed’ mogen bestempelen? We besteden in deze nieuwsbrief aandacht aan een van deze projecten: het P3W project op Papua (Indonesië).

De meest recente publicatie die verschenen is in de Zendingserfgoedreeks gaat ook over Papua. Het boek bevat dagboeknotities van At Ipenburg, die van 1995 – 2002 op Papua werkzaam was.

Onze filmpjes en gefilmde interviews zullen binnenkort via de website beschikbaar komen voor geïnteresseerden. Inmiddels wordt er ook gewerkt aan het plaatsen van meer bronnenmateriaal over zending op de website.

Het bestuur heeft onlangs een speciale vergadering gewijd aan de toekomst van onze stichting, waarover we u iets willen vertellen.

Hylkje Steensma – secretaris

Tentoonstelling(en)

Na Lochem, Winsum en Zeist is, vanaf 19 april tot 26 juli, de St. Gertrudiskerk in Workum de vierde locatie van onze tentoonstelling. In Workum tonen we, naast de kinderboekjes, ook weer de schilderijen uit Bali. Een groot aantal historische kerkgebouwen in Friesland is gedurende de zomermaanden open voor bezoekers. Onder de titel *Tsjerkepaad* zijn - vanaf de maand juli - op zaterdagmiddagen zelfs 250 kerkgebouwen te bezichtigen. De kerk van Workum is vanaf 19 april van maandag t/m zaterdag geopend van 13.30 - 16.30 uur; de Commissie Kerkbezoeking van de St. Gertrudiskerk verwacht veel bezoekers. Voor Duitstalige toeristen is voor de Balinese schilderijen uitleg in het Duits beschikbaar. Een uitnodiging voor het bijwonen van de opening van de tentoonstelling in Workum heeft u tegelijkertijd met deze nieuwsbrief ontvangen.

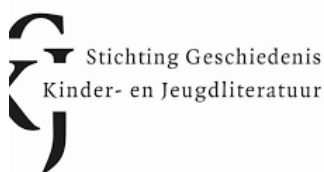
Tentoonstelling in Zeist

Bij de opening van de tentoonstelling in Zeist, op 2 februari in het Hernhuttermuseum, konden we ongeveer 50 belangstellenden verwelkomen.

Voorafgaand aan de lezing van onze voorzitter Huub Lems vertelde, de aan het centrum van de Evangelische Broedergemeente verbonden predikant, ds. Stefan Bernard over zijn eigen band met de zendingsactiviteiten van de Hernhutters.

Na de opening was er volop gelegenheid voor geanimeerde gesprekken, tijdens een hapje en een drankje.

Stichting Geschiedenis
Kinder- en Jeugdliteratuur

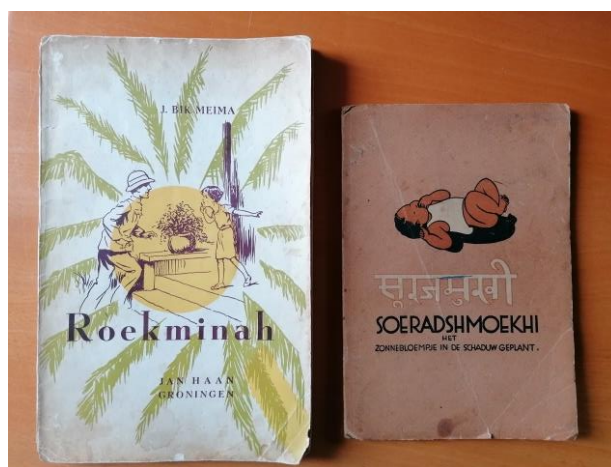
Lezingen bij de tentoonstelling

Op 15 maart kwam een groep van ongeveer 25 leden van bovengenoemde stichting bijeen in de kleine kerkzaal van de Evangelische Broedergemeente te Zeist. Ds. Stefan Bernard van de EBG hield een korte lezing. Hij vertelde over het indrukwekkende gebouwencomplex rond het Broederplein en het Zusterplein langs de oprijlaan naar Slot Zeist, waar dit jaar ook de *Passion* zich afspeelt.

Daarna was het de beurt aan Huub Lems om de tentoonstelling te introduceren. Bij dit publiek van liefhebbers van het jeugd- en kinderboek en mensen die als drukker, vormgever, uitgever of illustrator in het vak hebben gewerkt, vond het verhaal een gewillig oor. Niet minder enthousiast waren de reacties op de tentoonstelling, met name over de unieke combinatie van boekjes en artefacten uit de eigen zendingserfgoedcollectie.

Een van de bezoekers heeft een antiquariaat en wist ons aan twee nieuwe boekjes voor onze collectie te helpen: *Roekminah*, een zendingsverhaal dat op Java speelt, en dat in 1952 bij Jan Haan in Groningen werd uitgegeven. En een verhaal over het Surinaams-Hindoestaanse meisje *Soeradshmoekhi*, geschreven door de Zeister zending en latere ZZG directeur Peter Martin Legêne.

Onze collectie jeugdzendingsboekjes is nog niet compleet!!

Onderdeel van het tentoonstellingsproject *Een heidens karwei! Zendingsverhalen voor kinderen* is het aanleggen van een zo groot mogelijke verzameling jeugdzendingsboekjes met daarbij een database met beschrijvingen. Hier wordt ‘achter de schermen’ hard aan gewerkt en de inventarisatie vordert gestaag. De teller staat nu boven de 400 boekjes en zo’n 50 digitale kopieën van, voornamelijk vooroorlogse, jeugdzendingsliteratuur. Maar dat betekent zeker niet dat we al ‘compleet’ zijn. Vandaar deze oproep. Heeft u thuis nog boekjes waarvan u het idee heeft dat ze tot de ‘jeugdzendingsliteratuur’ behoren – en wilt u die boekjes wel kwijt – aarzelt u dan niet om te vragen of ze al tot onze collectie behoren. We zouden het leuk vinden ook langs deze weg de collectie uit te breiden.

Komende exposities

Er zijn op dit moment geen definitieve plannen voor een voortzetting van de tentoonstelling in de huidige vorm na 26 juli. We zijn nog in gesprek met de expositiecommissie van Geloofsgemeenschap 'De Drie Ranken' in Apeldoorn, die geïnteresseerd is in een expositie van de Balinese schilderijen in het komende najaar. U kunt dit in de gaten houden via www.3ranken.nl

Zendingserfgoed

Er zijn door de jaren heen zendingsprojecten gestart, zoals dat vandaag-de-dag nog steeds wordt gedaan door o.a. Kerk in Actie. Op 10 maart, twee dagen na de Internationale Vrouwendag, is er in veel Nederlandse kerken gecollecteerd voor een project met vrouwen in de hoofdrol: P3W op Papua, Indonesië. Dit is een van de geslaagde, langlopende projecten: zendingserfgoed dus!

P3W op Papua

In afgelegen gebieden, waar onderwijs en gezondheidszorg nog moeilijk bereikbaar zijn, probeert de Evangelisch Christelijke Kerk van Papua aanwezig te zijn. Het zijn vooral de vrouwen die sociale en pastorale taken op zich nemen. Zij worden toegerust op een vormingscentrum in Abepura, in een programma dat P3W wordt genoemd. De afkorting staat voor 3 keer een P met daar achter een W: Pusat (centrum) Pembinaan (toerusting) Pengembangan (vorming) Wanita (vrouwen).

Met het volgen van het programma ontvangen ze een brede basisopleiding en vrijwel alle vrouwen die cursussen van P3W hebben gevolgd, vervullen een voortrekkersrol in het dorp waar ze vandaan komen. Ze hebben meer kennis gekregen over de wereld buiten hun dorp. Ze richten vrouwenverenigingen op, leiden alfabetiseringscursussen en kunnen betrouwbare informatie geven over goede voeding, ziekte en gezondheid. Ze zijn ook in staat om vrouwen te helpen die lijden onder geweld in hun gezinnen. Het project is een succes.

*Marijke Bakker (30 nov. 2018)
met de pasgeborene Ranomi*

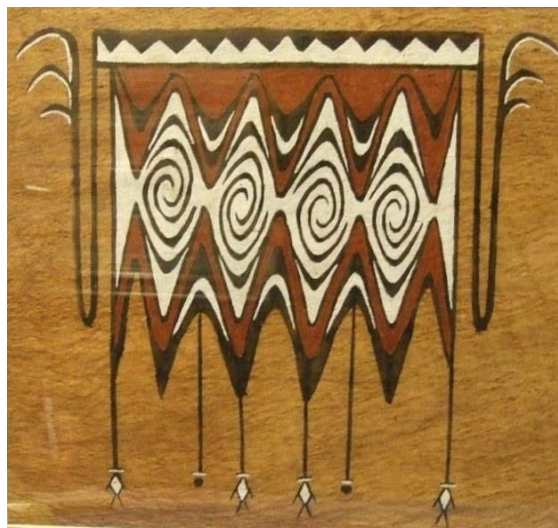
Marijke Bakker kwam al in 1971 aan op Papua om daar bij het Vrouwencentrum P3W te gaan werken. Ze is intussen al lang met pensioen, maar ze is na haar pensionering op Papua blijven wonen en nog steeds heeft ze een hechte band met het project. Binnenkort komt Marijke voor familiebezoek naar Nederland.

Maro

In het Vrouwencentrum P3W is een winkeltje waar Papua-kunst te koop wordt aangeboden aan gasten en toeristen. Eén van die kunstvoorwerpen is de Maro, een schildering op een stuk gedroogde boombast van de Kombouw-boom.

Ooit werden deze boombasten onbeschilderd als kleding gebruikt. Maar van lieverlee werden er, voor feesten bijvoorbeeld, ook afbeeldingen op geschilderd. Bij de introductie van andere kledingstoffen verdween de marorok om plaats te maken voor lappen en kleding met meer kleurrijke motieven.

Wat overgebleven is, zijn de beschilderde Maro's. Kunstenaars beschilderen deze meestal met motieven zoals die al jarenlang in de dorpen gebruikt werden. De kleuren zijn meestal rood (gebrande klei), zwart (mengsel van roet en vet) en wit (gebrande en daarna fijngestampte schelpen, vermengd met palmolie). Papua's herkennen meteen in welk dorp en regio deze zijn vervaardigd.

Deze Maro is beschilderd met een IUGA motief. Het motief geeft uitleg over de machtsverdeling binnen de familie/stam en vertelt ook over het stamhoofd. Gewoonlijk wordt deze schildering gebruikt voor het eerste kind, omdat het erfrecht doorgaans naar het eerste kind gaat. De motieven zijn afkomstig van de Pepuho-stam, die woonachtig is op het eiland Asei in het Sentanimeer.

In het P3W-centrum worden wenskaarten verkocht die versierd zijn met kleine Maro's. In Nederland zijn deze kaarten te verkrijgen via mevrouw Greet Oosterbroek (ooster41@xs4all.nl) en ds. Loes Roersma (ds.loes.roersma@gmail.com).

Via de website www.papoeakunstopboomschors.nl zijn prachtige, grote beschilderde boomschorsen voor een wandversiering te bestellen.

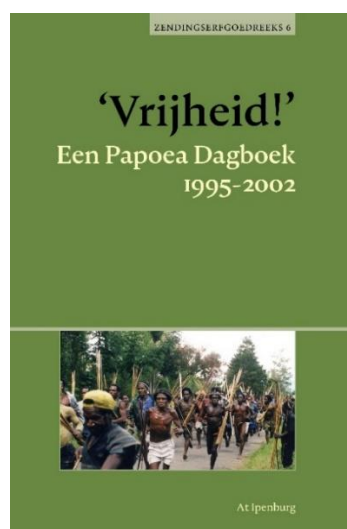
In onze collectie zijn diverse onbeschilderde boombasten, kledingstukken van boombast en een serie ingelijste boombasten (voor uitleen beschikbaar) te vinden.

Zendingserfgoedreeks

Als deel 6 in de Zendingserfgoedreeks verscheen in februari *Vrijheid! Een Papoea Dagboek 1995-2002* van At Ipenburg.

Ipenburg woonde van 1995-2002 op Papua. Dit was een roerige periode waarin de hoop van de Papua's om zelfbestuur, in welke vorm dan ook, te krijgen, op zijn hoogtepunt was en de teleurstelling daarna was groot. Ipenburg hield een dagboek bij waardoor lezers een authentiek verslag krijgen van de gebeurtenissen, zowel de politieke ontwikkelingen als de persoonlijke en kerkelijke situatie waarin zijn werk plaats vond.

Het boek is – evenals onze overige publicaties – te bestellen via de website. Het kost €15,00

Interviewproject

Het tentoonstellingsproject heeft de nodige tijd opgeëist, vandaar dat het afnemen van interviews een tijdje stil gestaan heeft. Binnenkort gaan we weer van start en we hebben al een lijstje met oud-zendingswerkers die hun verhaal aan ons willen vertellen. Bent u ook geïnteresseerd in het delen van uw herinneringen aan het werk in de zending: laat het ons weten en we maken een afspraak voor een interview. Binnenkort willen wij het voor geïnteresseerden mogelijk maken om via een link - die eerst bij ons opgevraagd dient te worden - interviews te bekijken.

We vragen de geïnterviewden altijd om toestemming voor het 'gebruik' van hun verhaal.

Website

Ook ander, door ons gemaakt, film- en audio-materiaal willen we via de website toegankelijk maken. Op dit moment vindt u onder het kopje 'zendingshistorie' al de korte filmclip en audio-fragmenten die op de huidige tentoonstelling *Een heidens karwei! Zendingsverhalen voor kinderen*, via QR-codes te beluisteren zijn.

Ook staan een aantal videoclips en de documentaire, die zijn gemaakt in het kader van de tentoonstelling 'Molukse kerk in de polder' in 2019, er al op. Verder proberen wij interessante documenten, die elders niet of moeilijk te vinden zijn, te plaatsen onder 'Zendingshistorie'. Een en ander kost veel tijd maar ... er wordt aan gewerkt!

Toekomst Stichting Zendingserfgoed

Tijdens een extra lange bestuursvergadering op 6 februari jongstleden is er gesproken over 'De toekomst van onze stichting'. De bestuursleden (5) zijn vol enthousiasme en we hebben nog veel mooie plannen maar, gezien de gemiddelde leeftijd van zowel bestuursleden als de vrijwilligers in Zuidland, hebben we dringend nieuwe mensen nodig. We zijn dus op zoek naar personen die op de een of andere manier een 'band' hebben met de zending, maar vooral mensen die geïnteresseerd zijn in het verleden van de zending en die het belangrijk vinden om dit verleden vast te leggen voor de toekomst. Het bestuur vergadert ongeveer 5 keer per jaar, soms in Utrecht, soms online. Wilt u eens nagaan of u zelf, of iemand die u kent, wellicht met ons mee wil werken?

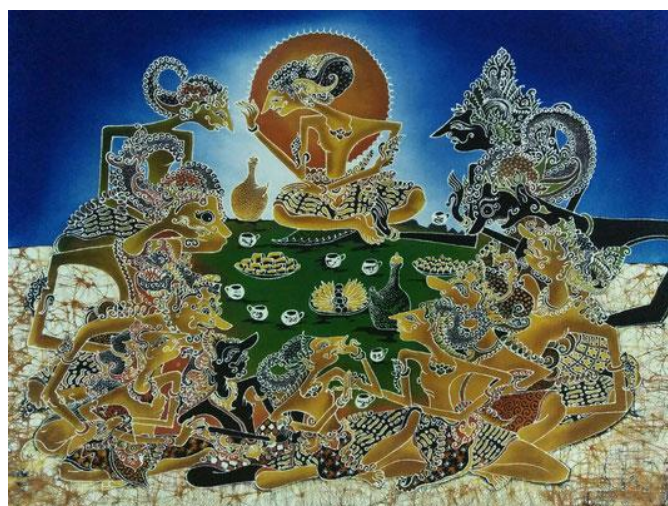
We denken voor uitbreiding ook aan kinderen van oud-zendingmensen die geïnteresseerd zijn en tijd willen investeren in het behoud, het beheer en bekend maken van het zendingserfgoed.

Minitentoonstelling in de maak

In het Zendingserfgoedhuis wordt op dit moment de minitentoonstelling *Kleding uit de doeken gedaan* voorbereid. Uit vele gebieden waar de protestantse zendingen vanuit Nederland actief zijn (of zijn geweest) hebben we in de loop van de tijd kledingstukken en accessoires verzameld. Een bonte

verzameling van bij ons bekende, minder bekende maar ook onbekende kledingstukken, vaak van bijzondere materialen gemaakt: jurken, mannenhemden, schaamlappen en peniskokers, tassen en riemen, hoofddeksels, omslag- of wikkeldoeken. Zeker een kijkje waard voor wie het Zendingserfgoedhuis wil aandoen.

GEZEGENDE PAASDAGEN

Het laatste avondmaal.

Ontwerp van dominee Khristian Aris Widodo uit Yogyakarta - gebatikt door de batik studio Canting Laras uit Kalipenten